

Ben Koenen, sociaal projectontwikkelaar

‘Ik zoek altijd de identiteit van

Ben Koenen omschrijft zichzelf als sociaal projectontwikkelaar die samenlevingsproblemen helpt oplossen. Als professional in de samenlevingsopbouw gaat hij uit van de talenten van bewoners en de identiteit van de gemeenschap waarin hij werkt. Een van zijn projecten is dit jaar genomineerd voor de Hein Roethofprijs.

door Martin Zuithof fotografie Eut van Berkum

Koenen verzon termen als ‘de Schatkistmethode’, ‘Flatkracht99’ en ‘Overdinkel Generator’. Wat is het geheim van deze specialist die naam maakte met aansprekende opbouwwerkprocessen? ‘Meestal krijg ik mensen enthousiast door een goede metafoer, een positieve insteek die inspireert.’ Typerend voor het werk van Ben Koenen (53) als sociaal projectontwikkelaar is zijn creativiteit met termen en slogans. Daarbij zoekt hij met zijn plannen ook nog handig aansluiting bij de actuele beleidstaal. ‘Tegenwoordig gaat het steeds vaker over burgerkracht en bewonerskracht, maar in de praktijk is er nog wel een slag te maken. Je ziet een terugtrekkende beweging, bij de overheid maar ook organisaties raken steeds meer naar binnen gekeerd. Ondanks alle golfbewegingen in het beleid heb ik altijd geloofd in de ambities van bewoners. Ik treed de bewoners met een open mind tegemoet, zonder een eigen agenda.’

In 2007 raakte Ben Koenen betrokken bij het opbouwproces van de flat in de Zwolse achterstandswijk Holtenbroek, toen nog als interim opbouwwerker. Het moest een 55+ flat worden, er kwam groot onderhoud aan en de woningstichting wilde ook in de sociale kant investeren. Op 8 november viert de bewonersvereniging Wanningstate de successen die ze samen met Koenen boekte met een landelijke conferentie, getiteld ‘Het zal mij een zorg zijn’.

Koenen: ‘De sfeer was destijds heel naargeestig. Drugspannen, prostitutie in de flat, sterke scheiding tussen autochtoon en allochtoon, sociale problemen. Het was heel spannend of ik de bewoners meekreeg. Mijn opdracht werd toen: samen met bewoners focus en visie ontwikkelen op de toekomst van de flat.’

Leefregels

Koenen ging aan de slag met een voorhoede van bewoners en wierf elf zogenaemde ‘etagegeregisseurs’, vrijwilligers die optraden als contactpersoon. De focus werd: samen werken aan een sociale, veilige en leefbare flat. Hij

zegt: ‘We kwamen op de metafoer van Wanningflat TV, waarbij TV stond voor toekomstvisie. We deden onderzoek bij de 99 huishoudens in de flat, en noemden dat de 99 kanalen, in de metafoer van de televisie. De bedoeling was dat alle bewoners hun eigen programma’s konden maken en uitvoeren.’

Er ontstonden nieuwe sociale netwerken, bewoners werden actief in werkgroepen en de etagegeregisseurs werden steeds meer een aanspreekpunt. Na het grootonderhoud volgde de sociale uitvoeringsfase, Flatkracht99. Vanuit het flatatelier dat de corporatie ter beschikking stelde, werden ontmoetingsactiviteiten georganiseerd voor en door bewoners, zoals de wandelclub, het koffie-uurtje, de maandelijkse aanschuifafel, een schilderclub en activiteiten rond de feestdagen. Koenen: ‘Professionals doen daar allemaal niets aan. In 2007 was er echt een neerwaartse spiraal qua leefbaarheid en de tegenstelling tussen autochtoon en allochtoon. In die tijd hoorde je ook steeds “het zal mij een zorg zijn, ik wil zo snel mogelijk verhuizen.” Dat heeft nu een hele andere lading gekregen: zorgen voor elkaar, solidair zijn.’

‘Van alle huishoudens in de flat is nog altijd 25 procent van allochtone afkomst. Alle galerijen hebben bijeenkomsten georganiseerd over leefregels. Daar hebben ook de allochtone bezoekvrouwen van welzijnsorganisatie Travers een rol bij gespeeld, om ook de allochtone bewoners daar bij te betrekken. Er kwam uit dat het een multiculturele flat moest blijven, waar gezelligheid, zorgzaamheid en solidariteit kernwaarden zijn. Bewoners kwamen met leefregels: respect, we groeten elkaar, we ontwikkelen samen de activiteiten.’

‘Wethouder Dannenberg zag dat de bewoners van Wanningstate mooie initiatieven vanuit de Wmo ontwikkelden. Hij vond dat het bewonersinitiatief in de flat de status moest krijgen van Wmo -proeftuin. Hij zocht naar manieren om de regie van bewoners te stimuleren. Hoe zorg je dat bewonerskracht ook echt kracht wordt?’

de gemeenschap'

'Ik geloof in een klein zelfsturend team van generalisten op hun eigen vakgebied'

Is dat gelukt?

'Als we hier bewonerskracht moeten ontwikkelen, moeten we ook weten welke hulp en zorg er geleverd wordt. Daar kom je dus niet achter. Organisaties geven dat niet vrij. Daarom besloten we het de bewoners zelf te gaan vragen. Maar we wilden niet het zoveelste achter-de-voordeur-onderzoek zijn op een deelgebiedje. Zo is de Zelfkrachtmeter als methodiek ontstaan. Met een ontwikkelde app op een Ipad vragen we bewoners per leefgebied, thema en onderwerp: wat is uw grootste kracht en wat uw grootste zorg? Dat maakt de Zelfkrachtmeter heel concreet. Daar kan dan meteen een oplossingsstrategie tegenaan geplakt worden en acties.'

Koenen bedacht er ook een klein sociaal team bij, Buurtchakels, bestaande uit een maatschappelijk werker, een wijkverpleegkundige en de buurtregisseur voor de samenlevingsopbouw. 'Ik geloof in een klein zelfsturend team van generalisten op hun eigen vakgebied. Ik ben

geen hulpverlener die multiprobleemgezinnen kan helpen, de maatschappelijk werker is dat wel. Als generalisten moeten de professionals in zo'n team de regierol krijgen en doorzettingsmacht naar andere organisaties.'

Je probeert verbindingen te leggen. Wat is het belang van de taal daarbij?

'Als ik ergens begin, kies ik altijd een metafoer. Dat doe ik om het leuk te houden, om het niet te zwaar te maken. Met zo'n beeld probeer ik de identiteit te raken van waar het bewoners om gaat. Zo probeer ik inspiratie bij bewoners los te maken. Dan krijgen ze misschien zin om er aan mee te doen. Als je meteen met zware problematiek komt, gaan ze er zich niet aan verbinden.

Ik ga altijd met bewoners in gesprek en duik in de geschiedenis van de gemeenschap. Een dorp als Overdinkel bijvoorbeeld is ontstaan vanuit arme Friezen en Drentenaren die werk zochten in de Twentse en Duitse textielindustrie. Vergeleken met andere omliggende dorpen is het een heel aparte gemeenschap. Toen ze daar rond 1900 kwamen was er nog niet eens elektriciteit, vandaar: Overdinkel Generator. Mijn eerste opdracht was, voor de provincie een sociaal uitvoeringsprogramma maken en dat gaf ik die titel. Meestal krijg ik mensen zo enthousiast, omdat het een positieve insteek is die inspireert.'

Overdinkel is een dorp met grootstedelijke problematiek, met een hoge frequentie aan huiselijk geweld, werkloosheid, laag opleidingsniveau. Investerings moeten voorkomen dat het dorp verder afglijdt. Dankzij de Generatorbeurs waar bewoners hun ambities presenteren, ontstaat een nieuwe dynamiek.

'Met het Generatorteam komen we achter de voordeur en daar halen we de ambities op. De uitkomsten koppelen we terug en daaruit kiezen bewoners de top tien van bewonersambities. Die gaan mee naar de Generatorbeurs, waarbij bewoners ze presenteren. Ze gaan dan met de politiek, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in onderhandeling. De eerste beurs heeft veel matches opgeleverd, bijvoorbeeld een groenploeg die gefaciliteerd wordt door het bedrijfsleven. De basisschool biedt ruimte voor kinderactiviteiten en de voetbalclub stelt velden beschikbaar.'

Wat waren de resultaten dat jullie nu al genomineerd zijn voor de Hein Roethofprijs? (De Hein Roethofprijs is de jaarlijkse prijs voor het beste initiatief in Nederland om criminaliteit te voorkomen of sociale veiligheid te bevorderen).

'De voordracht is gedaan door de wijk- en jeugdagent. De politie en corporatie konden cijfers laten zien waaruit blijkt dat het aantal overlastzaken drastisch naar beneden is gegaan. Als het om sociale veiligheid gaat, zitten we nog midden in het proces. Achter de voordeur komen en mensen leren kennen. De focus is dat we ons richten op Hart voor Overdinkel: Op naar een energieK dorp! De "K" staat dan voor de Kracht van de bewoners. Hoe zorgen we dat het voorzieningenniveau op peil blijft, de leefbaarheid versterkt wordt, dat we de sociale problemen aankunnen en de zorg in de toekomst kunnen regelen?'

In hoeverre verschilt deze aanpak nu van projecten in Roombeek in Enschede of de Vogelbuurt in Apeldoorn?

'Niet zo veel. Ik begin altijd met een goede analyse te maken op basis van documenten en de historie van een gemeenschap. Dat ga ik spiegelen met bewoners en professionals. Als ik dat allemaal heb gedaan, ga ik als het ware kokkerellen met verschillende ingrediënten. In de Vogelbuurt in Apeldoorn waren dat bijvoorbeeld hoogspanningskabels. Vandaar dat ik daar de termen "400 Volt" en "Krachtstroom" heb gebruikt. Als politiek, bewoners en professionals goed op elkaar aansluiten levert dat krachtstroom op. Het is een beeld, waarmee je het hele proces uitlegt.'

Wat is er dankzij deze projecten duurzaam veranderd?

'Tja, waar maak ik in die projecten nu echt het verschil? Probleem is dat er meestal geen nulmeting wordt gedaan en dan is het resultaat moeilijk te bepalen. Ik doe een project tussen de één en drie jaar en dan ben ik weer weg. Bij de verduurzaming en implementatie ben ik al weer vertrokken. Ik zie mezelf als een kwartiermaker om samen met bewoners en professionals een bepaalde koers uit te zetten. In sommige situaties is het nodig om het in een paar jaar een enorme boost te geven. Ik ben niet zo'n tegenstander van de projectencarrousel als collega Daniël Giltay Veth, als het maar leidt tot een duurzaam proces. Dat is niet hard te maken, maar bewoners hebben vaak wel geleerd hoe ze samen sterker kunnen staan.' ■

